

פברואר 2024

התאמות "חרבות ברזל" בראי סקר הערכת הקורסים 2024א

ד"ר ירדן ניב ואנג'לה בכור, המחלקה להערכה

רקע

לאור פתיחת סמסטר 2024א במהלך מלחמת "חרבות ברזל", ננקטו צעדים ובוצעו התאמות שונות על מנת לתמוך בסטודנטים ולקיים ככל הניתן שגרת למידה. כדי לבחון את התועלת שבצעדים שנקטו, הוספה לסקר הערכת הקורסים המופץ מדי סוף סמסטר שאלה פתוחה ייעודית: "האם וכיצד סייעו לך להתמודד עם הלימודים בסמסטר המיוחד הזה בצל המלחמה? עד כמה הסיוע עזר לך? ומה עוד יכול היה לעזור?".

בסמסטר 2024א הסקר הופץ לכ-33 אלף סטודנטים ובנוגע לכ-62 אלף הרשמות לקורסים. בסך הכול השיבו על הסקר כ-22% מהסטודנטים (כ-7 אלף) והתקבלו כ-15 אלף משובים מלאים (כ-25%). כ-4,000 תשובות התקבלו לשאלה העוסקת בסיוע שניתן לאור המלחמה (כ-27% מכלל המשובים המלאים). יש לציין ששיעור ההשבה בקרב סטודנטים שזכאים להתאמות מיוחדות לאור המלחמה (מפונים, משרתי מילואים וכדומה) היה נמוך יותר משיעור ההשבה הכללי ועמד על 13%. על כן, ממצאי הסקר אינם מבטאים נאמנה את השפעות המלחמה על הלמידה של קבוצה זו.

במסמך זה מוצגות נקודות מרכזיות שעלו משוב הסטודנטים לשאלה שעסקה בלמידה לאור המלחמה, בליווי ציטוטים נבחרים. המסמך אינו מתייחס למידת שכיחותן של הנקודות השונות. כמו כן, המסמך מתמקד בנקודות הנוגעות לתהליכי הלמידה בקורסים ולא להיבטים נרחבים יותר ומנהליים (כמו אפשרות לדחיית קורסים וקבלת מלגות).

ממצאים מרכזיים

היקף חומר הלימוד ועומס הלימודים בסמסטר המקוצר:

- מיקוד/הקטנת היקף חומר הלימוד סייעו מאוד, אבל היקף החומר שצומצם לא תמיד היה מספק לאור קיצור הסמסטר והעומס:
 - "הפחתת החומר גרמה להקלה בלחץ הנפשי בזמן קשה כזה".
 - "הורדת חומר בגלל קיצור הסמסטר עזר לי מאוד. בלי זה לא הייתי יכול לגשת בכלל, וזה גם הוריד לחץ ככה שיכלתי להתמקד בחומר ולעשות מטלות כדי לתרגל".
 - "הקיצוצים בחומר והגמישות בהגשת העבודות סייעו לי בסמסטר בזמן המלחמה. למרות זאת, הסמסטר הרגיש מאוד דחוס, ולא היה בו מספיק זמן להבין את החומר לעומק".

- "בגלל הסמסטר המקוצר אני מרגיש כאילו הלחץ אפילו יותר גבוה ואין זמן לנשום, ואני לא מרגיש שהיה לי סיוע בצל כל המצב הזה".
- "הסמסטר קצר ולמרות החומר שירד הורגש הלחץ שהתבטא בשיעורים: מעבר מהיר מפרק לפרק על מנת לעמוד בל"ז. בלי שמספיקים להבין נושא מסויים וכבר מתחילים נושא חדש".
- "לא הורידו חומר. גם בהקלטות משנים קודמות המרצה אומר בפירוש כעת שילמדו כעת חומר שהוא לא רלוונטי/לא יופיע במבחן/להעשרה וזה החומר שהורידו. זה יצר מצג שווא שהסמסטר הקורס יהיה קל יותר".
- **לא תמיד היה ברור איזה נושאים ירדו מחומר הלימוד:**
 - "היה יכול לעזור אם היו יותר מסדרים את החומר שירד בצורה נורמלית ולא כמו שזה נעשה. כך הסטודנטים היו יכולים יותר להבין איזה חומר ירד ואיזה לא".
 - "חשוב להתאים את אתרי הקורסים לחומר הנלמד. במידה שיורד חומר - למקד את הסטודנטים על מנת שידעו למקסם את האמצעים שברשותם".
- **חלק מהסטודנטים חוששים בנוגע לצורך עתידי ללמוד או להכיר את החומר שלא נלמד:**
 - "הסיוע בדחיית הממ"נים והקיצוץ בחומר הנלמד עזרו מאוד! למרות זאת, הייתי שמח אם היו עושים שיעור השלמה לחומר החסר או לחילופין מעלים אותו בצורה מסודרת כך שנוכל להשלימו לאחר מכן אפילו אם הוא לא יהיה במבחן. כשאסיים את התואר לא ארצה לסיים עם ידע לוקה בחסר".
 - "הקלות בעקבות המצב הן חשובות ואני מודה על כך שבניגוד למוסדות אחרים האוניברסיטה הפתוחה מבינה את הקושי ומתחשבת, אבל באתי ללמוד והייתי מצפה לצאת עם כל הידע הנדרש או לפחות עם החומר הנדרש כדי שאוכל ללמוד הכל".

מטלות ומבחנים:

- **צמצום מספר המטלות בקורס, אפשרות הבחירה בין מטלות וגמישות בתאריכי ההגשה – סייעו, אך לעתים חרף צעדים אלה, מספר המטלות יצר עומס רב שהקשה על ביצוען והבנת החומר:**
 - "הסיוע בשליחת פחות מטלות ובחירתן עזר מאוד, תודה".
 - "הממני"ם שהיו בצורה של בחירת הממ"ן המועדף הרגיעו אותי ממש!"
 - "הגמישות בהגשת המטלות הייתה רבה, גמישות זו עזרה לי ללמוד בקצב שלי בתקופות בהן היה מאתגר יותר ללמוד בצל המלחמה".
 - "ההרגשה באופן כללי היתה שקצב הגשת הממני"ם היה מהיר, למרות שהכמות הנדרשת להגשה הופחתה, עדיין רציתי להגיש את כולם בזמן שהרי הגשת הממני"ם תורמת להצלחה בקורס".

- "נראה שהם ניסו להקל אבל עדיין מאוד קשה כי יש המון מטלות לפרק זמן כל כך קצר ומתעסקים יותר במטלה מאשר להבין את החומר כי צריך להגיש כל כמה ימים".
 - **הפטור מהגשת מטלות סייע להורדת העומס והלחץ הנפשי, למרות שבפועל סטודנטים משתדלים להכין את המטלות כדרך לימוד:**
 - "ביטול חובת המטלות עזר מאוד להצליח לשלב את המילואים עם הלימודים בקצב שלי".
 - "קבלתי פטור ממטלות, ולמרות שהגשתי את כולן, הפטור הקנה לי רוגע ועזר לי להתרכז יותר בחומר ובלימודים עצמם".
 - "הפטור מהגשת ממנים עזר יותר פסיכולוגית. בפועל הגשתי את כל הממנים כי זה ממילא גם תרגול חיוני".
 - "עקרונית יש לי פטור מהגשת מטלות, אך מאחר וזו הדרך שבה אני לומדת הכי טוב - ביצעתי את כולן. בכל מקרה, הערכת את הרעיון עצמו. תודה רבה!"
 - "הפטור שניתן לי עקב היותי במילואים להגשת ממ"נים לא באמת עוזר. הגשת ממ"ן עוזרת להיות על החומר ועוזרת בציון הסופי, לכן הפטור אינו באמת רלוונטי ועוזר".
 - **בגלל הסמסטר הקצר, המשוב על המטלות היה קרוב מדי למועדי המבחנים והקשה על למידה מטעויות:**
 - "היו ועדיין יש פערי זמן אדירים מזמן הגשת הממ"ן עד לקבלת ציונים (מה שכמעט לא קרה לי בקורסים לפני) ויש ממ"נים שהמענה אליהם יחפוף לתקופת המבחנים, כך שלא ניתן יהיה לקבל פתרונות או משוב כדי ללמוד ממנו".
 - **הערכה חלופית במקום מבחן פרונטלי הקלה מאוד והיתה יכולה להקל יותר בקורסים שבהם היא לא הוצעה:**
 - "החומר המופחת ומבחן הבית תורם למפלס החרדה שלי לרדת".
 - "היה עוזר אם היה אפשר להגיש תרגיל במקום מבחן. המבחן כובל לזמן מסוים וזה מאד מורכב בסיטואציה הזו".
- מפגשי ההנחיה, הקלטות ומפגשי תגבור:**
- **ההקלטות של השיעורים ופתיחת הקלטות של קבוצות אחרות וקבוצות הנחיה מוגברת סייעו ללימוד ולהשלמת פערים, והקשו כאשר הן לא היו זמינות:**
 - "האפשרות לצפות בהקלטות זה דבר שמאוד עוזר לעמוד בקצב הקורס".
 - "הוספת ההקלטות של הקבוצה המתוגברת עזרה להבין ולתרגל עוד את החומר".
 - "בקורס ישנן הקלטות של שלושה מרצים מה שמעשיר ומחדד נקודות חשובות בלמידת החומר".
 - "פתיחת אתר הקורס להקלטות ישנות גם אם לא רלוונטיות היו עשויות לעזור ולייעל את לימודו בסמסטר כה לחוץ וטעון".

- **מפגשי התגבור סייעו מאוד לזכאים, אך יתכן שנדרשו מפגשים נוספים:**
 - "יש קבוצת תגבור קטנה של שעתיים בשבועיים שזה עוזר מאוד אבל לדעתי נדרש להוסיף לקורס כזה עוד תגבור בטח לחיילי מילואים שצברו פער בעקבות המלחמה".
 - "ארבעת מפגשי התגבור + הקלטותיהם סייעו לי מאד בהתמודדות מחודשת עם שאלות ברמת בחינה אחרי שכבר התבססה הבנה טובה של החומר. התזמון של מפגשי התגבור בשלב מתקדם של הסמסטר ואורך המפגשים של שעה וחצי היו מדויקים ואפשרו הספק גבוה של שאלות לקראת הבחינה. אשמח מאד אם תינתן אפשרות להירשם לקבוצות תגבור קטנות כאלה גם בסמסטרי המלחמה הקרובים, ואפילו בסמסטרים רגילים בתוספת תשלום. זו העזרה המשמעותית ביותר שניתנה לי הסמסטר, למעט הפטור מהגשת ממו"נים שסייע להפחית את רמת הלחץ ותחושת חוסר-המסוגלות".
 - "מפגשי העזר לבעלי ההתאמות בעקבות מלחמת חרבות ברזל היו מצויינים! לקחתי גם חלק במפגשי תגבור שהועברו כחלק מפעילות מרכז איתן וזה היה משמעותי מאוד בשבילי, עזר והעניק ביטחון".
 - "כמילואימניקית, אני יכולה לומר שיש לי הרבה חומר מבלבל ובמפגשי התגבור המרצה ממש התחשב בזה וניסה לעשות סדר כמה שאפשר, והחומר ברור יותר אחרי המפגשים. מספר מפגשי תגבור לדעתי לא מספיקים".
- **צמצום מספר המפגשים נתפס לעתים כלא הוגן, וגם סטודנטים שאינם זכאים להתאמות מיוחדות היו עשויים להיתרם ממפגשי תגבור:**
 - "צמצום מספר המפגשים של ההנחיות המוגברות למרות ששילמנו על 15 מפגשים (וקיבלנו מספר מפגשים כמו של הנחיה רגילה בסמסטר אחר) היה מאוד לא הוגן. היה צריך לעשות יותר מהרצאה בשבוע, או לפחות הרצאה ותרגול".
 - "הוספת שעת תרגול שבועית מקוונת שבועית היה מאד עוזר בעיקר בסמסטר כל כך בעייתי גם מבחינה נפשית לכולנו".
 - "הייתי שמחה אם הייתה אופציה לשיעור נוסף בשבוע אפילו של שעה כדי לעבור על שאלות".
- **צמצום/ביטול חובת הנוכחות במפגשים הקלה על סטודנטים וסייע גם למי שאינו נמנה עם אוכלוסיית הזכאים הישירה:**
 - "הנוכחות המועטה הקלה עלי. בעלי מגויס ואני עם ילד בבית לבד. אם היה ניתן להשלים את השיעורים בהקלטה וזה היה נחשב כמו נוכחות היה יותר קל".
 - "שינוי את חובת הנוכחות ל-3 מפגשים בגלל המצב, זה הקל עליי נפשית בגלל המלחמה".
 - "אני גרה בקו עימות, וממש עזר שהפחיתו את אחוז הנוכחות. צפיתי בהקלטה במקום זאת בזמני הפנוי כשהייתי רגועה ועל כך אני מודה".

הירתמות, יחס וזמינות סגל ההוראה:

- **הסטודנטים העריכו מאוד את ההתחשבות, הגמישות וההירתמות של סגל ההוראה בנוגע ללוח הזמנים בקורס, אמפתיה, הקצאת זמן נוסף לשאלות ולתרגול, וזה סייע להם רבות:**
 - "כולנו הרגשנו את ההתחשבות מצד צוות ההוראה של הקורס. היה תחושה שבאים לקראתנו ורוצים לעזור לנו כמה שיותר".
 - "המרצה הקדיש כמה שעות בשבוע מזמנו כדי לשבת איתנו פיזית ולעזור לנו בתרגולים מחוץ למפגשי ההנחייה, זה עזר מאוד!".
 - "לפני כל מטלה המנחה קבעה שעת הנחייה בזום (לא מוקלטת) שבה יכלנו לשאול שאלות באופן חופשי על נושאי הפרק או הכוונות לפתרון הממ"ן כך שסטודנטים שמתביישים לשאול במהלך השיעור יכלו לשאול ולקבל תשובות או לשמוע שאלות של סטודנטים אחרים שלא חשבו עליהם ובכך לשמוע גם הם את ההסבר המפורט של המנחה".
 - "המרצה הייתה כל הזמן זמינה גם במייל וגם בנייד האישי שלה, נתנה הערות וכיוונה למה שצריך פשוט מרצה בחדר עליון".
 - "הגמישות מצד המרצה, הרצון שלה לסייע ולתמוך במי שזקוק לכך, השיח על המצב ושנראה שבאמת אכפת לה!".
- **מנגד, סטודנטים הלינו על קשיי זמינות מצד סגל ההוראה והעדר יוזמה פרו-אקטיבית מצידם לגבי בירור מי זקוק או זכאי להתאמות ולסיוע:**
 - "אין מענה מהמרצה, בקושי פעם בשבועיים מגיב למיילים ואין פורום בקורס".
 - "המנחה לא עזרה בכלום ובטח שלא בדקה למי מגיעות הקלות. אני איעזר בשיעורי התגבור ואחזיק אצבעות לעבור את המבחן".
 - "בקורס עצמו ניסיתי לתקשר עם המנחה מספר פעמים אך ללא הצלחה (לא באשמתה!) ולא הסתדר לנו לדבר וזה משהו שהרגשתי שמאוד חסר לי על אחת כמה וכמה כשחזרתי ממילואים הישר לשבוע האחרון בסמסטר. אני מרגיש די אבוד בחומר שבועיים לפני המבחן".
 - "מלבד אוכלוסיות זכאיות כולנו נפגענו במידה זו או אחרת מהמלחמה וצריך לתדרך את המרצים יותר לשים לב ולתת את המענה למי שנפגע גם אם אינו מוגדר כאוכלוסייה זכאית".
 - "אפס סיוע מצד המנחה".

קשב ללימודים בתקופת המלחמה:

- **סטודנטים, גם כאלה שאינם זכאים להתאמות באופן רשמי, מדווחים על עומס וקשיי ריכוז לאור המצב:**
 - "לא הייתה לי תמיכה מיוחדת בגלל שלא שירתי ולא בעלי. הייתי מצפה להתייחסות גם לאנשים כמוני שהילדים בלחימה וזה מקשה על הריכוז והמטלות".

- "לדעתי לא ניתן מענה מספק לאוכלוסיות המושפעות מהלחימה דרך צד שני. למשל במקרה שלי, צוות העבודה במשרד צומצם בגלל יציאה למילואים, כמות העבודה לא פחתה, ולכן הייתי צריכה להישאר שעות נוספות. בעלי נמצא בסיטואציה זהה. זה פגע קשות ביכולת שלי להקדיש זמן ללמידה והשפיע ישירות על היכולת להגיש בזמן מטלות."
- "האווירה בצל המלחמה קשה, גם נפשית וגם קשה להתרכז!"
- "כאמא לחיילים לא היו שום הקלות והריכוז היה קשה."
- "המצב מאוד רגיש במדינה והמלחמה מקיפה אותנו בכל החזיתות. קרובי משפחה וחברים נהרגים כל יום, דבר המקשה על הלמידה כאשר נדרשת יכולת ריכוז מלאה."
- **מנגד, עבור סטודנטים אחרים, הלמידה היא הזדמנות להתאורר ולשכוח מהמצב:**
 - "מה שסייע ללמוד היו המפגשים הפרונטליים שיש שם את היכולת להתנתק קצת מהחדשות ולהתרכז בלימודים."
 - "אני באופן אישי מפונה ונרשמתי לסמינריון. בלי סמינריון הייתי שוקעת במצבי ולא מפנה זמן ללימודים, הסמינריון תופס הרבה מקום, גם במחשבה ומהווה ריפוי בעיסוק וכל מילה נוספת מיותרת... המצב שלנו לא קל, הלימודים הם אור בחושך, תקווה לימים ועתיד טוב יותר!"